

10 Νοεμβρίου, 1992

[ΠΙΚΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, Διοτές]

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ,

Εφεσείων,

v.

ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ,

Εφεσίβλητων.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 7710).

Συνταγματικό Δίκαιο — Στέρηση του δικαιώματος διαδίκου να υποβάλει τελική αγόρευση, λόγω μη αιτιολογημένης άρνησης χορήγησης αναβολής — Καθιστά το αποτέλεσμα της δίκης άκυρο — Άρθρα 30.2 και 30.3 του Συντάγματος.

Δίκη — Χορήγηση αναβολής — Επαφίεται στην διακριτική ευχέρεια 5 του Δικαστηρίου — Για να υπάρξει άρνηση χορήγησης αναβολής πρέπει να διαπιστωθεί αντικειμενικός λόγος για την άρνηση και να δοθούν οι λόγοι για την απόρριψη του αιτήματος, άλλως η απόφαση είναι εσφαλμένη.

Κατά την ημέρα που η αγωγή του εφεσείοντα εναντίον της εφεσίβλητης ήταν ορισμένη για την ακρόαση των τελικών αγορεύσεων, ο εφεσείων δεν παρουσιάστηκε στο Δικαστήριο, ο δε δικηγόρος του ζήτησε αναβολή λόγω του ότι ο εφεσείων ήτο ασθενής και παρουσίασε σχετικό ιατρικό πιστοποιητικό. Ο δικηγόρος ανέφερε ότι ο εφεσείων επιθυμούσε να είναι παρών κατά την ακρόαση της υπόθεσής του και επίσης για να είναι σε θέση να παράσχει οδηγίες προς τον δικηγόρο του αν αυτό εκρίνετο αναγκαίο. Η υπόθεση είχε αναβληθεί προηγουμένως αρκετές φορές με την συναίνεση των διαδίκων και την έγκριση του Δικαστηρίου. Η εφεσίβλητη έφερε ένσταση στην αιτηθείσα αναβολή, αλλά δεν αμφισβήτησε το γεγονός της ασθένειας του εφεσείοντα ή της ορθότητας του ιατρικού πιστοποιητικού. Το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα αναφέροντας απλά ότι "υπό τις περιστάσεις" η αναβολή δεν μπορούσε να δοθεί. Μετά την απόρριψη του αιτήματος, ο δικηγόρος του εφεσείοντα αποσύρθηκε με άδεια του Δικαστηρίου. Η εφεσίβλητη υπέβαλε την τελική της αγόρευση και η απόφαση επιφυλάχθηκε για συγκεκριμένη ημερομηνία. Κατ' έφεση, ο εφεσείων ισχυρίστηκε ότι είχε αποστερηθεί του δικαιώματός του να υποβάλει τελική αγόρευση και του δικαιώματός του να έχει δίκαιη δίκη, κατά παράβαση του άρθρου 30.2 και 30.3 του Συντάγματος.

Αποφασίσθηκε ότι:

5 (α) Παρέκλιση από τα θέσμα της δίκαιης δίκης, που εγγυάται το άρθρο 30.2 του Συντάγματος ή αποστέρηση των κατ' ελάχιστον δικαιωμάτων, που κατοχυρώνει στον διάδικο το άρθρο 30.3 του Συντάγματος, αναιρεί την δίκη και καθιστά το αποτέλεσμα άκυρο.

10 (β) Η διεξαγωγή της δίκης μέσα στα συνταγματικά πλαίσια αποτελεί ευθύνη του πρωτόδικου Δικαστηρίου, στη διακριτική ευχέρεια του οποίου ανάγεται η ακρόαση των υποθέσεων και ο χρόνος εκδίκασής τους. Στην προκειμένη περίπτωση δεν είχε παρασχεθεί κανένας ουσιαστικά λόγος για την απόρριψη του αιτήματος για αναβολή ούτε είχε διαπιστωθεί εξ' αντικειμένου η ύπαρξη λόγου που θα δικαιολογούσε αυτήν την κατάληξη. Η εσφαλμένη απόρριψη του αιτήματος, σε συνδυασμό με τη συνέχιση της ακρόασης μετά την αποχώρηση, με την άδεια του Δικαστηρίου, του δικηγόρου του εφεσελόντα, οδήγησαν στην αποστέρηση του αιτητή του δικαιώματος να υποβάλει την τελική του αγόρευση, και κατά συνέπεια είχε αναιρέσει την δίκη λόγω μη διασφάλισης των εγγυών της δίκαιης δίκης.

20 Η έφεση επιτράπηκε με έξοδα Διατάχθηκε επανεκδίκαση.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Psaras v. Republic (1987) 2 C.L.R. 132.

Έλληνας ν. Δημοκρατίας (1989) 2 Α.Α.Δ. 149.

Ευσταθίου ν. Αστυνομίας, (1990) 2 Α.Α.Δ. 294.

25 *Rousos v. Republic* (1984) 3 C.L.R. 1437.

Rousos v. Republic (1985) 3 C.L.R. 119.

Μαγκάκης, Αίτηση 161/90, απόφαση 6/12/90.

Χριστοδούλου, (1991) 1 Α.Α.Δ. 35.

Έφεση.

30 Έφεση από τον ενάγοντα κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Γ. Παπαδόπουλος, Π.Ε.Δ., Ηλιάδης, Ε.Δ.) που δόθηκε στις 30 Ιουλίου, 1988 (Αρ. Αγωγής 7439/85) με την οποία το αίτημα του ενάγοντα - εφεσελόντα για αναβολή της υπόθεσής του απορρίφθηκε, με αποτέλεσμα ο εφεσελόν να στερηθεί της ευκαιρίας να υποβάλει την τελική του αγόρευση.

35

Ο εφεσείων παρουσιάζεται αυτοπροσώπως.

Π. Πολυβίου και Στ. Μίτλεττον (κα) για τους εφεσιβλήτους.

Cur. adv. vult.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την απόφαση του δικαστηρίου θα 5
δώσει ο Δικαστής κ. Γ. Μ. Πιχής.

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Παρέκλιση από τα θέσμια της δίκαιης δίκης, που εγγυάται το άρθρο 30.2 του Συντάγματος, αναιρεί τη δίκη και καθιστά το αποτέλεσμα άκυρο. (Βλ. *Psaras & Another v. Republic* (1987) 2 C.L.R., 132, 'Ελλη- 10
νας ν. Δημοκρατίας (1989) 2 Α.Α.Δ., 149, και *Ευσταθίου ν. Αστυνομίας*, (1990) 2 Α.Α.Δ. 294. Κατ' ανάλογο τρόπο και για παρόμοιους λόγους αποστέρηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το άρθρο 30.3 ενέχει τις ίδιες συνέπειες εφόσον η άσκηση τους επιδιώκεται μέσα στα πλαίσια της 15
δικαστικής λειτουργίας και όχι έξω ή σε αντίθεση με αυτά. (Βλ. *Rousos v. Republic* (1984) 3 C.L.R., 1437 - βλ. επίσης *Rousos and Another v. Republic* (1985) 3 C.L.R., 119, Αίτηση Μαγκάκη, Αρ. 161/90, αποφασίστηκε στις 6/12/90, και Αίτηση Χριστοδούλου, (1991) 1 Α.Α.Δ. 35). 20

Το άρθρο 30 του Συντάγματος είναι προσαρμοσμένο στο κείμενο και το πνεύμα του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων η οποία στοχεύει στην οριοθέτηση του πλαισίου της δίκαιης δίκης (fair trial) και την κατοχύρωση των ελάχιστων προϋποθέσεων για 25
την εξασφάλισή της.

Ο εφεσείων υπέβαλε ότι κατά την ακρόαση της αγωγής του εναντίον των εφεσιβλήτων για την παραβίαση των αστικών του δικαιωμάτων αποστερήθηκε του δικαιώματος που του εξασφαλίζεται από το άρθρο 30.3 (β) του Συντάγματος "να προβάλη τους ισχυρισμούς αυτού ενώπιον του δικαστηρίου και να έχει χρόνο επαρκή για την προπαρασκευή τούτων". Η παραβίαση προέκυψε από την άρνηση 30

του δικαστηρίου στο στάδιο των τελικών αγορεύσεων να αναβάλει την υπόθεση για να καταστεί δυνατή η παρουσία του εφεσείοντα κατά την υποβολή τους. Το αίτημα για αναβολή θεμελίωσε η αδυναμία του να παραστεί την

5 ημέρα εκείνη λόγω ασθένειας πιστοποιούμενης από την ιατρό του. Η παρουσία του, όπως εισηγήθηκε ο δικηγόρος του, ήταν αναγκαία για δύο λόγους (α) την επιθυμία του εφεσείοντα να παρευρίσκεται κατά την ακρόαση της υπό-

10 θέσης του, και (β) την παροχή οδηγιών τις οποίες ο δικηγόρος του έκρινε αναγκαίες για την υποβολή της τελικής αγόρευσης. Τα ιατρικά πιστοποιητικά που κατατέθηκαν προς υποστήριξη του αιτήματος για αναβολή έφεραν τον εφεσείοντα ανάκαμο για εργασία και έχοντα ανάγκη θερα-

15 πείας μέχρι την 9/7/1988. Συνεπώς εδικοιολογείτο, εκ πρώτης τουλάχιστον όψεως, η απουσία του την 8/7/88, την ορισθείσα ημέρα για την ακρόαση των τελικών αγορεύσεων.

Οι εφεσίβλητοι (εναγόμενοι) έφεραν ένσταση επικαλούμενοι αλληπάλλληλα αιτήματα του εφεσείοντα για ανα-

20βολή σε προηγούμενα στάδια της δίκης τα οποία έγιναν δεκτά από το δικαστήριο. Τα πρακτικά του δικαστηρίου βεβαιώνουν ότι η υπόθεση είχε αναβληθεί στο παρελθόν περισσότερες φορές της μιας μετά από αίτηση του εφεσείοντα και με την έγκριση του δικαστηρίου.

25 Το δικαστήριο απέρριψε το αίτημα για αναβολή με το εξής σκεπτικό: "Υπό τις περιστάσεις, δεν μπορούμε να δώσουμε άλλη αναβολή. Η υπόθεση θα προχωρήσει σήμερα". Οι περιστάσεις που ώθησαν το δικαστήριο σ' αυτή την απόφαση δεν αναφέρονται. Το πιθανότερο είναι ότι

30 το δικαστήριο έκρινε ότι επέστη ο χρόνος να ολοκληρωθεί η ακρόαση.

Μετά την απόρριψη του αιτήματος για αναβολή ο δικηγόρος του εφεσείοντα, ο κ. Ευσταθίου, ζήτησε την άδεια του δικαστηρίου να αποσυρθεί με το εξής δικαιολογητικό:

35 "Εν τοιαύτη περιπτώσει, και για να μην είναι δεσμευτική για τον ενάγοντα η διαδικασία αυτή, υπό την έννοια να μην αποστερηθεί περαιτέρω δικαιωμάτων τα οποία έχει,

παρακαλώ όπως με απαλλάξετε".

Το αίτημα έγινε δεκτό και ο δικηγόρος του εφεσείοντα αποσύρθηκε. Το δικαστήριο προχώρησε στην ακρόαση της αγόρευσης των εφεσιβλήτων μετά το πέρας της οποίας επεφύλαξε την απόφαση η οποία εκδόθηκε 22 μέρες αργότερα, στις 30/7/1988. Ως αποτέλεσμα της διαδικασίας και των εξελίξεων που σημειώθηκαν την 8/7/1988 ο εφεσείων στερήθηκε την ευκαιρία να υποβάλει την τελική του αγόρευση.

Όπως επεσήμανε ο αδελφός Δικαστής Αρτέμης κατά την έναρξη της διαδικασίας, προέχει η διερεύνηση του μέρους της έφεσης που αφορά την αποστέρηση θεμελιωδών δικαιωμάτων του εφεσείοντα ενόψει των επιπτώσεων που μπορεί να έχει στην εγκυρότητα της δίκης.

Η αναβολή δικαστικής υπόθεσης ανάγεται, όπως έχει επανειλημμένα διακηρυχθεί, στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου η οποία ασκείται δικαστικά. Σ' αυτή την υπόθεση δε δίνεται κανένας ουσιαστικός λόγος που να τεκμηριώνει την απόφαση και να την αιτιολογεί με αναφορά στις σχετικές αρχές δικαίου και στα γεγονότα που επικαλέστηκε ο εφεσείων για αναβολή. Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν αμφισβητήθηκε η αδυναμία του εφεσείοντα να παραστεί κατά τη δίκη του ή η ορθότητα των γεγονότων που πιστοποιούνται στα δυο ιατρικά πιστοποιητικά που κατατέθηκαν. Εξάλλου, η παραχώρηση σε προηγούμενο στάδιο αναβολών, δικαιολογημένων όπως τεκμηριώνεται από τις αποφάσεις του δικαστηρίου βάσει των οποίων παραχωρήθηκαν, δε συνιστά αφεαυτού λόγο για την απόρριψη σε μεταγενέστερο στάδιο δικαιολογημένου αιτήματος για αναβολή εκτός βέβαια αν ο χρόνος της αναβολής ήταν τόσο μακρύς ώστε να ανατρέπεται η προθεσμία για απονομή της δικαιοσύνης μέσα σε εύλογο χρόνο (Άρθρο 30.2). Προκύπτει από τα πρακτικά ότι η απόφαση επιφυλάχθηκε μέχρι τις 30/7/88, γεγονός που επιμαρτυρεί ότι ο χρόνος για την απονομή δικαιοσύνης μέσα στα πλαίσια του άρθρου 30.2 δεν είχε εκπνεύσει.

Αποτελεί ευθύνη του πρωτόδικου δικαστηρίου η διεξαγωγή της δίκης μέσα στα συνταγματικά πλαίσια και βάσει των καθιερωμένων αρχών του δικαίου. Η ακρόαση των δικαστικών υποθέσεων και ο χρόνος εκδίκασης τους ανάγεται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου. Στην προκείμενη περίπτωση δεν παρέχεται κανένας ουσιαστικός λόγος για την απόρριψη του αιτήματος για αναβολή ούτε διαπιστώνεται εξ αντικειμένου η ύπαρξη λόγου που θα εδικαιολογούσε αυτή την κατάληξη. Η εσφαλμένη απόρριψη του αιτήματος σε συνδυασμό με τη συνέχιση της ακρόασης μετά την αποχώρηση, με την άδεια του δικαστηρίου, του δικηγόρου του εφεσείοντα οδήγησαν στην αποστέρηση του αιτητή του δικαιώματος να υποβάλει την τελική του αγόρευση. Εναπομένει να εκτιμήσουμε τις συνέπειες αυτής της στέρησης στο έγκυρο της δίκης.

Ο δικηγόρος των εφεσιβλήτων υπέβαλε ότι το τελικό μέρος της διαδικασίας δεν μπορεί να απομονωθεί και ότι η διαδικασία κρινόμενη στο σύνολο της δε συνιστά παρέκκλιση από τα θέσμια της δίκαιης δίκης. Εξέφρασε όμως εκ μέρους των πελατών του την ετοιμότητα τους να συμφωνήσουν στην ακύρωση της διαδικασίας για να διασκεδαστεί κάθε εντύπωση του εφεσείοντα ότι αποστερήθηκε θεμελιωδών δικαιωμάτων του για την προώθηση και προβολή της υπόθεσης του ενώπιον του δικαστηρίου.

Το άρθρο 30.2 του Συντάγματος έχει ως πρότυπο το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που επίσης ενσωματώνεται στο ημεδαπό δίκαιο με τον κυρωτικό Νόμο 39/62. Η έννοια της δίκαιης δίκης όπως έχει ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξυπακούει δικαίωμα παρουσίας του διαδίκου κατά τη δίκη του, καθώς και ευκαιρίας αντιπαράθεσης τόσο μαρτυρίας όσο και επιχειρηματολογίας προς τις θέσεις του αντιδίκου καθώς και δικαίωμα σχολιασμού της μαρτυρίας που κατατίθεται στο δικαστήριο. (Βλ. Fawcett, "The application of the European Convention on Human Rights, και Jacobs, "The European Convention on Human Rights" αναφορικά με την ερμηνεία και εφαρμογή των προνοιών του Άρθρου

6 της Συνθήκης).

Στο πλαίσιο του δικού μας δικαστικού συστήματος το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την παροχή λογικής ευκαιρίας για την υποβολή της τελικής αγόρευσης. Άλλη πτυχή της δίκαιης δίκης είναι η παροχή ίσων ευκαιριών στους 5 διαδίκους για ανάπτυξη των θέσεων τους, γνωστή ως ισότητα των όπλων που περιλαμβάνει το δικαίωμα εκάστου διαδίκου να υποβάλει την τελική του αγόρευση.

Το άρθρο 30.3 (β) αποτελεί πτυχή της έννοιας της δίκαιης δίκης και διασφαλίζει ρητά το δικαίωμα προβολής 10 της υπόθεσης του διαδίκου μέσα στα καθιερωμένα πλαίσια της διαδικασίας περιλαμβανομένων και των τελικών αγορεύσεων (βλ. Δ.33 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας). Η αποστέρηση του δικαιώματος αυτού από τον εφεσείοντα αναίρεσε τη δίκη λόγω μη διασφάλισης των εχεγύων της δίκαιης δίκης οπότε η πρωτόδικη απόφαση 15 πρέπει να ακυρωθεί.

Η έφεση επιτρέπεται με έξοδα. Η πρωτόδικη απόφαση κηρύσσεται άκυρη και παραμερίζεται. Διατάσσεται η επανεκδίκαση της υπόθεσης. Τα έξοδα της πρωτόδικης διαδικασίας θα ακολουθήσουν το αποτέλεσμα της επανεκδίκαση. 20

*Η έφεση επιτρέπεται με έξοδα.
Διαταγή για επανεκδίκαση.*